

берберською мовою створено й перекладну з арабської мови літературу, написану за допомогою арабського алфавіту, пристосованого для берберської мови починаючи з 12 ст.

Сюжети Попелюшки, Хлопчика-мізинчика й інших відомих європейських казок давно існують також в берберській літературі (при цьому говорити про запозичення навряд чи можливо). Література марокканського народу французькою мовою теж існує. Деякі марокканські письменники, як араби, так і бербери, подібно до багатьох алжирських письменників, тепер пишуть і друкуються по-французьки: Мухаммед Азіз Лахбабі, Ахмед ас-Сафрії, Ібн аль-Хашмі, Дріс аш-Шрайбі. Багато газет і журналів виходили або виходять французькою мовою: «La Nation» («Нація») тощо.

Література:

1. Mohammed el-Fassi, Littérature marocaine, Encyclopédie Coloniale et Maritime, t. 4, P., 1997
2. Colin G. S., Littérature arabe dialectale, Encyclopédie de l'Islam, t. 3, Leyde — P., 1928, p. 334—40;
3. Jouin J., Nouveaux poèmes de Fès et de Rabat-Salé, «Hespéris», 1998, v. 45. Notes sur les chants populaires du Rif, «Archives Berbères», 1995, t. 1.

Наголос як «пульс» слова

Вагне Куадіо Сімеон(Кот-д'Івуар), Уаттара Хуссан(Кот-д'Івуар)

науковий керівник – доц. І. М. Фецько

ЛНУ ім. І.Я.Франка, Львів

Що таке наголос? У будь-якій мові слова діляться на склади. У кожному складі обов'язково є голосний і зазвичай один або кілька приголосних. Не всі склади вимовляються однаково. Зазвичай в словах виділяється один склад. Голосний в ньому вимовляється голосніше і довше, ніж в інших мовах. Цей склад називається ударним, а голосний – ударним. Голосний відзначається значком – наголосом.

В українській мові наголос може падати на різні голосні як на початку слова, так і в кінці або в середині слова. В англійській мові наголос теж може

знаходиться в різних місцях: на початку слова (*róbin* – *улюблена пташка англійців*), в середині слова (*contáiner* – *ящик*) і в кінці (*kangaróo* – *кенгуру*), хоча найчастіше англійський наголос зустрічається на початку слова. Наголос іноді порівнюють з пульсом в слові, бо він схожий на биття серця. Поки ми чуємо правильну мову, в якій всі слова вимовляють з правильним наголосом, ми думаємо тільки про значення слова, але слухати мову з неправильним наголосом дуже важко. Особливо це складно для іноземних студентів. Адже ми на початку навчання погано розуміємо навіть правильну мову. Наголос – це музичний тон, який налаштовує нас на слово. Наголос, який знаходиться на своєму місці, допомагає нам упізнати слово. А мова з неправильними наголосами дуже схожа на неритмічний пульс. Ми знаємо, що наголошені голосні в українській мові вимовляються довше і голосніше, ніж ненаголошені.

Але не у всіх мовах наголос виражається таким способом. У деяких мовах він має зовсім іншу природу. Є такі цікаві мови, в яких виділяється не один наголошений склад слова, а кожен склад. Мова людей, які говорять на таких мовах, схожа на спів по нотах. Ця особливість характерна для більшості мов Південно-Східної Азії (китайська, в'єтнамська, тайська), а також для деяких мов Тропічної Африки (найбільші з них – хауса і йоруба в Нігерії) та деяких інших мов світу. Ці мови називаються тоновими, тому що в них тонуються всі голосні в слові. В результаті виходить, що виділяється кожен склад. Про такі мови можна сказати, що в них наголос на кожному складі або, що в них немає наголосу. Друге твердження є більш точним, так як ні в китайській, ні у в'єтнамській, ні в тайській мовах не виділяється ні один склад. Зовсім інша справа в українській мові. Щоб правильно сказати українське слово, ми повинні не тільки вимовити ті звуки, з яких воно складається, але і правильно поставити в ньому наголос. Українська мова один з тих мов, в яких наголос відіграє дуже важливу роль для розуміння значення слів. Норми наголосу – це одна з головних проблем української мови, так як його потрібно запам'ятовувати

разом зі словом. Для іноземних студентів, це дуже важко, тому що в українській мові є велика кількість вимовних варіантів. Труднощі в засвоєнні правильного наголосу в українських словах пов'язані з деякими особливостями. Перша полягає в тому, що наголос в українських словах не знаходиться на якомусь певному складі, як в інших мовах (у французькій мові він падає на останній склад у слові, в польській – на передостанній, в чеській та угорській – на перший). Такий наголос називають вільним, він може бути на будь-якому складі: *місто*, *синій*, *слухати* (перший склад), *Антон*, *квартира*, *кімната* (другий склад), *телевізор*, *фотографія*, *викладач* (третій склад).

Від місця наголосу дуже залежить зовнішня форма слова: наприклад, француз не зможе правильно вимовити слово, якщо воно має наголос не на останньому складі. І нам важко буде зрозуміти слова «шапка», «супутник», вимовлені французом з наголосом в кінці слова. Другою особливістю українського наголосу є його здатність падати на різні склади в різних формах одного слова. Наприклад, дієслово *хотіти* в формі інфінітива має наголос на другому складі, але в теперішньому часі І особи однини він змінює місце з другого складу на перший – *хочу*. І таких слів в українській мові дуже багато. Зазвичай переміщення наголосу пов'язано зі зміною форми. Так, в іменниках жіночого роду з наголосом на останньому складі в однині (*сестра́*, *земля́*, *голова́*) у множині відбувається перенесення наголосу на перший склад (*се́стри*, *зе́млі*, *го́лови*). А в іменників середнього роду наголос з першого складу переходить на останній (*місто* – *міста́*, *місце* – *місця тощо*). Однак, є іменники середнього роду, які змінюються по типу жіночого роду (*вікно́* – *вікна та ін.*). Але не завжди наголос змінює місце: наприклад в слові *слухати* наголос стоїть на першому складі у всіх формах, а в слові *трава́* наголос падає на останній склад у всіх формах однини, а у множині переходить на перший склад так само у всіх формах (*трава́* – *тра́ви* – *траво́ю* – *тра́вами*). У такому нестійкому наголосі є своя логіка: різні форми одного і того ж слова

можна відрізнити з його допомогою один від одного. Особливо це важливо для тих форм, які мають однакові закінчення.

Але тим, для кого українська мова є нерідною, такий наголос завдає багато неприємностей. Їм потрібно запам'ятати не тільки склад, на який падає наголос, але ще і як він змінюється всередині слова. Великі труднощі у вживанні наголосу представляють короткі прикметники. Серед них є велика група слів, де в залежності від форми змінюється наголос. Серед дієслів, наприклад, є ряд слів, які в залежності від форми змінюють наголос. Дієслова *жити*, *пити*, *бути*, *дати* з префіксами змінюють місце наголосу. Схема цих змін нестандартна. Незмінною залишається лише форма жіночого роду минулого часу з наголосом на закінченні (*була́*, *жила́*, *пила́*, *дала́*). Рухливість українського наголосу змушує нас бути уважними при виборі і вживанні дієслівних форм. Це труднощі мови, але в цьому є і позитивний момент – слово в різних формах звучить по-новому.

Такий важкий наголос, як в українській мові, зустрічається рідко. Може бути щось схоже в литовській і давньогрецькій мовах. Тому помилки роблять іноземні студенти, які вчаться не тільки на підготовчому факультеті, а й на різних курсах основних факультетів.

Наголос в українській мові виконує роль розрізнявача змісту в схожих словах, тобто допомагає розрізнити омографи [див.: 1, с. 112-115]. Деякі українські слова мають однакове написання, але різне значення, яке залежить від місця наголосу. Такі слова називають омографами. Все омографи можна розділити на кілька груп. До першої групи входять слова однієї частини мови. Наприклад: *за́мок* – красива оригінальна будівля (наголос на першому складі) – *замо́к* – обладнання для фіксації дверей (наголос на другому складі); *орга́н* – музичний інструмент (наголос на другому складі) – *о́рган* – частина тіла людини (наголос на першому складі); *а́тлас* – карти (наголос на першому складі) – *атла́с* – красива тканина (наголос на другому складі) тощо. Другу групу утворюють різні форми одного і того ж слова. Наприклад: *вікна* –

множина іменника в називному відмінку (наголос на першому складі) – *вікна́* –
однина іменника в родовому відмінку (наголос на другому складі).

Наступна особливість українського наголосу – його непостійність в часі. Те, що раніше було правильно зараз помилково. Слова *сі́мвол*, *авто́бус*, *авто́граф*, *аге́нт*, *магазі́н* і багато інших в XIX столітті мали інший наголос. Процес зміни наголосу триває і зараз і, напевно, ще більш інтенсивно. Багато варіантів слів, які раніше вважалися нелітературними, зараз вживаються в офіційних колах, і навіть на телебаченні: *вірші́* (з наголосом на оситанній склад, замість першого), *новий* (із наголосом на перший склад, замість останнього) і ін., хоча вважаються менш бажаними. У деяких словах допускається два варіанти наголосу: *та́кож* — *такóж*, *пóмилка* – *помі́лка* тощо.

Можемо сказати, що мова служить суспільству, і значить, що вона розвивається, покращується, змінюється, як і все в природі. З цього можна зробити висновок: потрібно стежити за змінами в мові, уважно слухати, що і як говорять професіонали та носії мови, читати словники та іншу літературу – особливо тим, хто вивчає українську мову як іноземну.

Література

1. Шевчук С. В., Кабиш О. О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова (українською). Київ: Алерта, 2011. 544 с.